

Primo Ish-Hurwitz creëert muziektheater met een missie

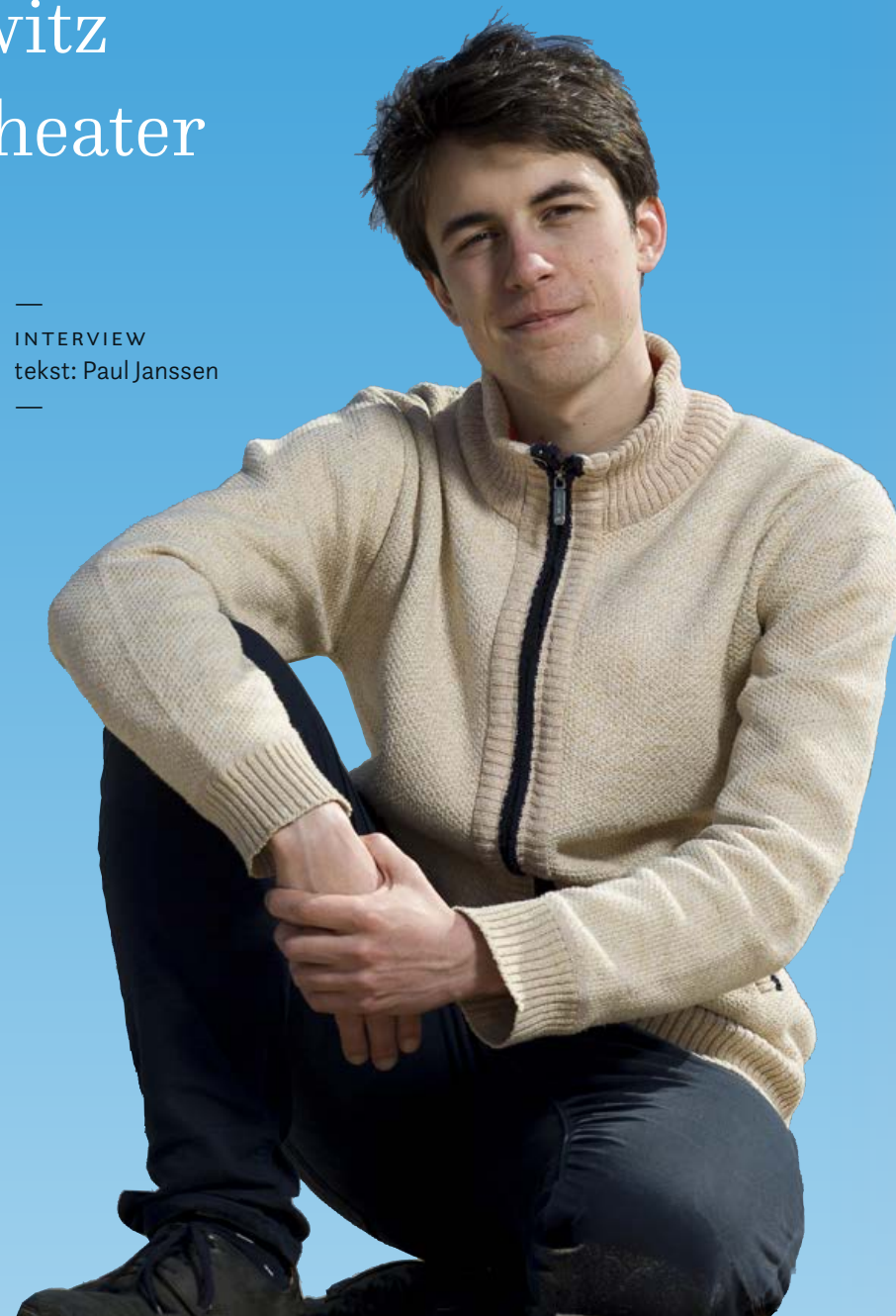
Met *Een flat met duizend ramen*, een project rond de *Zes strijkkwartetten op. 20* van Joseph Haydn dat op 27 januari van start gaat op de Strijkkwartet Biënnale in Amsterdam, geeft componist Primo Ish-Hurwitz na *Toonzetters* opnieuw een sterk visitekaartje af. Samen met vijf andere componisten creëert hij een muziektheater dat het strijkkwartet op een nieuwe manier presenteert. Zo hoopt hij als componist en programmamaker de traditie van de 'waardevolle' klassieke muziek levend te houden. 'De klassieke muziek is een waanzinnige traditie in een snel veranderende wereld', zegt hij. 'Componisten zijn de aangewezen personen om mee te bewegen en er nieuwe zaken aan toe te voegen.'

Een vergrootglas op de strijkkwartetten van Haydn

Hij moet nog vijfentwintig worden, maar Primo Ish-Hurwitz heeft al een cv waar menig componist jaloers op kan zijn. Hij was ooit een van de laureaten van de Jonge Componisten Competitie van het Nederlands Blazers Ensemble, bouwde al tijdens zijn studie in Amsterdam een aanzienlijk en gevarieerd oeuvre op, won in 2022 de Alba Rosa Viëtor Compositie-competitie, was de initiatiefnemer van het even veel besproken als geprezen project *Toonzetters*, en in juni 2025 werkte hij met het Koninklijk Concertgebouworkest aan zijn orkestwerk *Fragmenten* in een openbare repetitie. Niet gek voor iemand die nu nog studeert in Londen om zijn Master af te ronden.

Inmiddels mag hij een nieuw groots project op zijn palmares bijschrijven: de 'miniserie' *Een flat met duizend*

—
INTERVIEW
tekst: Paul Janssen
—

Strijkkwartet
Biënnale
Amsterdam

ramen moet een van de prestigeprojecten van de komende Strijkkwartet Biënnale worden, een reeks van drie voorstellingen in het BIMHUIS op 27, 29 en 31 januari met in totaal zes componisten die duidelijk moet maken dat het strijkkwartet meer is dan vier dames en/of heren die in stemmig zwart een 'goed gesprek' voeren. De architect achter het hele project is Primo Ish-Hurwitz. 'Haydn voor moderne oren', noemt hij het. Zes componisten – naast Primo zijn dat Richard Ayres, Frieda Gustavs, Hanna Kulenty, Jan-Peter de Graaff en Boris Bezemer – gaan op hun eigen wijze aan de slag met een van de zes strijkkwartetten uit Haydns *opus 20*. Hun muziek, uitgevoerd door het Chaos String Quartet, smelt samen met teksten van Joke van Leeuwen, die zes personages creëerde, en de voordracht van actrice Ariane Schluter die in de huid van de personages kruipt. Regisseur Jos van Kan heeft de verantwoordelijkheid om van alles een coherent geheel te maken.

'De flat is het decor voor zes korte voorstellingen,' verklaart Primo de titel van het geheel. 'Schrijfster Joke van Leeuwen, die ik al lang bewonder, heeft zes hoofdpersonen gecreëerd die in de flat wonen. Ze leven allemaal een eigen leven, en kijken op een eigen manier naar de wereld. Het zijn oude mensen, jonge mensen, iemand die er pas is komen wonen, iemand die net haar geliefde verloren heeft. Ze hebben allemaal een – vaak toevallige – persoonlijke band met een van de strijkkwartetten uit Haydns *opus 20*. Daardoor spelen de kwartetten in elke mini-voorstelling steeds weer een andere rol.'

Vertrouwen

Het idee voor de raamvertelling kwam van Primo nadat hij van de Strijkkwartet Biënnale de vraag had gekregen of hij iets kon doen met nieuwe composities en de *Strijkkwartetten op. 20* van Haydn. 'Verder kreeg ik een soort carte blanche.'

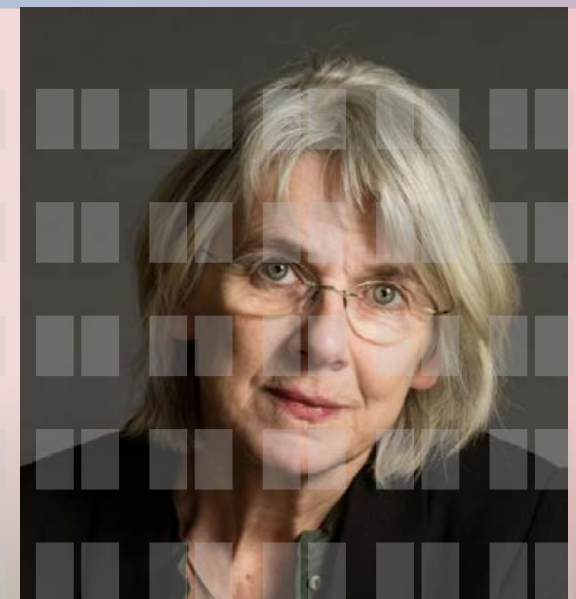
Het vertrouwen dat Primo Ish-Hurwitz kreeg had alles te maken met het project *Toonzetters*, dat de aanleiding vormde om hem te vragen. *Toonzetters* begon in 2022 als een project dat Primo bedacht voor het vak ondernemerschap op het conservatorium. Het groeide uit tot een fascinerend portret van de jongste generatie componisten met onder anderen Mathilde Wantenaar, Nuno Lobo, Ramin Amin Tafreshi, Karmit Fadael, Thomas van Dun, Julian Schneemann en Jan-Peter de Graaff en een album plus tournee langs Nederlandse concertzalen.

Ariane Schluter

In totaal twintig componisten schreven een werk van ongeveer drie minuten voor piano, slagwerk en/of elektronica. Het geheel werd in een doorlopende voorstelling gegoten, gelardeerd met foto's en video's van Bowie Verschuuren en geregisseerd door Jos van Kan. 'Toonzetters zal in de toekomst wellicht een historisch project blijken, een unieke inkijk in het muziekleven van de jaren twintig', schreef *NRC*. En *De Nieuwe Muze* oordeelde op de website: 'een echte multimediale smaakmaker, waarin twintig 'grensvervagende', 'veelzijdige' en 'out of the box' denkende jonge componisten vrijwel zonder restricties hun eigen geluid kunnen laten horen in een caleidoscopisch en naadloos in elkaar overlopend *Gesamtkunstwerk*.

'Naar aanleiding van *Toonzetters* was de vraag van de Strijkkwartet Biënnale ook om iets te doen met nieuwe composities', zegt Primo.

Joke van Leeuwen

Richard Ayres

Hanna Kulenty

Chaos String Quartet

“Componisten die reflecteren op Haydn vond ik een al te gemakkelijke en oppervlakkige aanpak. Nu had ik net de roman *Feest van het begin* van Joke van Leeuwen gelezen. Het boek gaat over de tijd vlak na de Franse revolutie. Daarin volgt ze een aantal mensen zoals een meisje in een weeshuis, een fortepianobouwer, een beul. Het is een rare nieuwe tijd, maar Joke slaagt er in om je met iedereen te laten meeleven en deze mensen te volgen in hun nieuwe werkelijkheid. Zoiets leek mij een mooie manier om de kwartetten van Haydn te benaderen.”

Persoonlijk perspectief

Primo Ish-Hurwitz trok de stoute schoenen aan en benaderde Joke van Leeuwen met de vraag zes personages, zes losjes samenhangende verhalen te scheppen die verder ingekleurd konden worden door de muziek van de componisten en de kwartetten van Haydn. Zo geschiedde.

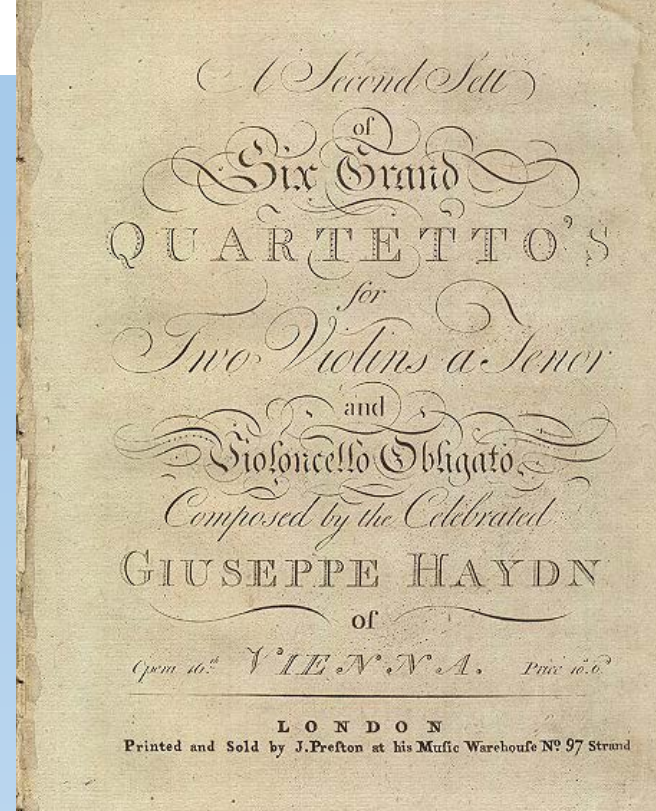
‘Een aantal kaders ligt vast, zoals de tekst van Joke; elke voorstelling is een verhaal’, zo sprak Primo eerder al over het project. ‘De componisten hebben met Joke gesproken over hun muzikale ideeën en op basis daarvan heeft Joke zes hoofdpersonen bedacht.

De componisten zijn vrij de muziek van Haydn helemaal om te gooien en te verweven met hun eigen muziek, sommige composities gebruiken elektronica. Ze zijn ook vrij te spelen met de ruimte, en met het feit dat er een actrice op het podium staat. Ik stimuleer ze om vooral niet terughoudend te zijn. Wel zal een groot deel van de muziek van Haydn ook in originele vorm een plek krijgen.’

‘De componisten leveren een persoonlijk perspectief op het werk van Haydn, gekoppeld aan de hoofdpersoon uit het verhaal van Joke’, zegt hij nu. Voor de keuze van de componisten ging Primo secuur te werk. ‘Ik heb gekeken naar drie elementen. Ten eerste wilde ik veel afwisseling en heel verschillende componisten laten horen. Ik heb daarbij nagedacht over welke componisten iets kunnen met de taal van Haydn. Zo ontdekte ik bij Richard Ayres dat Haydn een van zijn grootste helden is. Hij had sowieso al het idee iets met de muziek van Haydn te doen. Ten tweede zit er veel contrast en theatraleiteit in de muziek van Haydn, juist daarom denk ik dat het goed te gebruiken is in een verhalende lijn. Dus vond ik het belangrijk dat de componisten er de diepte mee in gaan en Haydn niet louter als kleur behandelen. Daarom moest, ten slotte, hun taal kunnen aansluiten bij de componist die Haydn was. Die inschatting heb ik wel een beetje gemaakt. Er zit in Haydns werk een speelsheid die ook past bij de tekst van Joke. Ze schrijft quasi naïef en onbezonnen, maar ze kan heel serieus heftige onderwerpen aansnijden. Die combinatie van serieus, humor en lichtheid past bij Haydn en bij de componisten die ik gekozen heb.’

Grote schoenen

Haydn. Primo spreekt over hem alsof het een dagelijks product is dat je op een woensdagmiddag in de supermarkt haalt voor een vrolijk knutselmoment. Maar het

zijn toch echt grote schoenen om in te staan. ‘Dat voel ik absoluut,’ zegt hij direct. ‘En de andere componisten ook. Iemand noemde Haydns *opus 20* ooit ‘de stenen tafelen van het strijkkwartet’. Het was de eerste serie strijkkwartetten waarbij alle stemmen gelijkwaardig zijn, echt een monument dus. Maar het is denk ik niet goed om muziek dan maar heilig te verklaren. Muziek is iets levends, zeker ook klassieke muziek. Door oude muziek nu uit te voeren plaats je die muziek sowieso al in een heel andere tijd dan die waarin het ooit is geschreven. Een volledig historisch correcte benadering bestaat in die zin denk ik niet. En er zijn natuurlijk vele prachtige opnames en uitvoeringen van deze kwartetten in hun originele vorm te vinden, dus dan is het juist leuk om er ook een heel andere versie naast te zetten.

Haydn zag zijn muziek trouwens echt als entertainment, een soort abstract toneelstuk met dialogen tussen de individuele musici. Dat gegeven leent zich perfect voor een project als dit. Met deze voorstellingen wil ik ook jong publiek van nu diep de wereld van Haydn in kunnen zuigen. Onder andere door componisten toe te staan zijn muziek daadwerkelijk aan te raken. Alle meewerkende componisten kijken op hun eigen manier naar Haydn en dat levert weer verschillende ingangen tot zijn muziek op die de drempel kunnen verlagen. Voor een deel van het publiek hebben de strijkkwartetten van Haydn iets afstandelijks. Vrienden van mij die niet in de muziek zitten, hebben het beeld dat het muziek is voor mensen met pruiken. Ik hoop op deze manier mensen enthousiast te maken voor Haydn. Juist omdat die muziek gaat leven in de wereld van de personages in de verhalen en doordat de componisten materiaal van Haydn uitlichten, hun eigen ‘vergrootglas’ over de muziek leggen.

Muziek is iets levends, dat geldt absoluut ook voor klas-

sieke muziek. Door Haydn uit te voeren plaats je de muziek sowieso al in een andere tijd dan het ooit voor is geschreven – een volledig historisch correcte benadering bestaat in die zin denk ik niet. Het is goed om na te denken in wat voor vorm de muziek het publiek van vandaag diep kan raken. Er zijn natuurlijk talloze prachtige opnames en uitvoeringen van deze kwartetten in hun originele vorm te vinden, dus ik vind het dan juist boeiend om er nu een heel andere versie naast te laten bestaan. Haydn zag zijn muziek trouwens echt als entertainment, een abstract toneelstuk met dialogen tussen de musici, dus dat leent zich perfect voor een project als dit.’

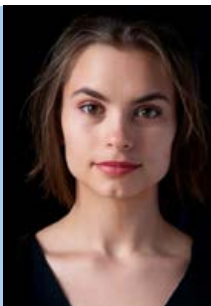
Tranen

Ook Primo zelf ging aan het werk met Haydn. Hij gaf zichzelf de opdracht om aan de slag te gaan met Haydns *op. 20 nr. 4*. ‘De basis was de tekst van Joke over een vrouw die een ongeluk krijgt met een auto, terwijl haar zoon rijdt. De moeder wordt op haar kop wakker in een gecrashte auto terwijl de radio, die op een klassieke zender staat afgestemd, Haydn speelt alsof er niets gebeurd is. Ze moet uiteindelijk een paar dagen in het ziekenhuis blijven en beleeft daar het ongeluk steeds opnieuw. De

Jan-Peter de Graaff

Frieda Gustavs

muziek van Haydn gaat door haar hoofd spoken, wat mij als componist de ruimte geeft om die muziek te vervormen.

Ik heb ervoor gezorgd dat alle vier originele delen een eigen rol hebben in het verhaal. In het begin gebruik ik de enorme theatraliteit van Haydns eerste deel om de enerverende momenten in aanloop naar het ongeluk uit te vergroten. Ik heb aan Joke gevraagd of ze een stukje in haar tekst zo kon schrijven dat ik er een thema met variaties op los kon laten – de vorm die Haydn in zijn tweede deel gebruikt; het ligt voor de hand voor een componist om daar zelf op voort te borduren, maar ik kon het niet laten. Het begint met de variaties van Haydn en op een zeker moment neem ik het over. Daar heb ik veel tijd aan besteed, want juist in zo’n directe confrontatie is Haydn behoorlijk imponerend. Al heeft het er wel toe geleid dat ik nog veel meer van Haydn ben gaan houden. Als ik nu het slot van het tweede deel van dit strijkkwartet hoor, heb ik tranen in mijn ogen.

Het derde deel is weer heel vreemd. Het staat in een driekwartsmaat, maar dat kun je nauwelijks horen. Haydn plaatst zoveel accenten om de tel dat het geheel klinkt alsof het in vieren gespeeld wordt. Ik heb er daarom voor de grap een heel duidelijke driekwartsbeweging onder gezet, zodat je ineens hoort wat de partituur eigenlijk al zegt. Ik vind het alles bij elkaar ont-

zettend leuk om in de muziek van Haydn te duiken en die geweldige muziek een rol te laten spelen in de verhalen.’

Metacomponeren

Dat hij die vreugde wil delen met collega-componisten is opmerkelijk. Primo Ish-Hurwitz is niet het prototype componist die in zijn eentje achter zijn bureau zit te peinen over nieuwe noten, hij is iemand die steeds de samenwerking zoekt, precies zoals bij *Toonzetters*.

‘Ik schrijf ook gewoon werken die door een ensemble of orkest worden uitgevoerd,’ zegt hij haast verontschuldigend. ‘Zo was ik heel blij met de opdracht van het Koninklijk Concertgebouworkest. Maar ik merk dat ik heel veel energie krijg van het delen van een project met anderen door het er samen over te hebben, het met elkaar tot leven te brengen. Het is bij projecten die ik initieer zoals *Toonzetters* en *Een flat met duizend ramen* een soort metacomponeren.

De zaken die ik leer als componist kan ik bij zo’n groter project ook gebruiken. Er moet een balans, een spanningsboog zijn binnen het geheel. Het geeft mij bovendien de ruimte om op meerdere manieren creatief met muziek bezig te zijn. Ik kan nadenken over wat ik toe kan voegen aan wat er al is, het geheel bedenken, mensen bij elkaar zoeken, andere kunstvormen erbij betrekken. Ik vind het mooi dat ik zowel ‘gewoon’ componist kan zijn als ‘projectleider’. Regisseur Jos van Kan heeft in *Een flat met duizend ramen* een grotere rol dan bij *Toonzetters*. Daar coachte hij de musici en was hij betrokken bij de filmbeelden. Nu is hij echt de regisseur. Dit is theater. Dat is voor mij ook helemaal nieuw.’

Experimenten

Primo Ish-Hurwitz is duidelijk een exponent van een nieuwe generatie componisten, een generatie die naar buiten treedt, samenwerkt, de grenzen van de klassieke muziekbeleving onderzoekt en daar net zo makkelijk overheen gaat. Een exponent van een generatie waarvoor geen heilige huisjes bestaan, geen onderscheid tussen genres. Luister naar het *Toonzetters*-album en word heerlijk rond-

Boris Bezemer

geslingerd in een carroussel die golft van hardcore klassiek naar minimal, die via jazz en pop gaat naar volksmuziekinvloeden uit verschillende windstreken en weer terug.

‘Er is in Nederland en ook in Engeland, waar ik nu studeer, veel ruimte voor jonge componisten,’ zegt Primo over de huidige tijd en over zijn grootste muzikale dromen. ‘Men staat open voor nieuwe muziek, er is veel ruimte voor experimenten. Gevestigde ensembles willen steeds vaker andere wegen inslaan dan die van het geijkte concertprogramma. Zelfs met creatieve arrangementen kun je veel nieuwe kanten op. Het motiveert mij om te zorgen dat componisten de ruimte krijgen zelf een voorstelling te maken, of om onderdeel zijn van het creatieve proces. Weg van het systeem van een opdracht die vervolgens door een ensemble of orkest gespeeld wordt. Dat is ook prima, maar klassieke muziek is een waanzinnige traditie in een snel veranderende wereld. Componisten zijn de aangewezen personen om mee te bewegen en er nieuwe zaken aan toe te voegen, om zo de traditie levend te houden.

Het strijkkwartet is een mooi voorbeeld; het is een grootse traditie die vaak heilig wordt verklaard. Maar daarmee zet je het wel vast. Muziek gaat mij vooral om het spelen met een universele taal, om wat er dan in het moment gebeurt. Vaak gaat een opdrachtcompositie nog naast een groot werk dat mensen kennen. Ik wil juist mensen lokken met de verrassing, het onvoorspelbare. Nog mooier dan een prachtig stuk waar je zo van houdt nog eens te horen, is om naar concert te gaan omdat je iets wil beleven wat je nog nooit eerder beleefd hebt. Dat mist nog een beetje in de klassieke muziek. Maar ik ben hoopvol.’

Inspiratie

Zijn pioniersgeest heeft hij niet van een vreemde. Zijn vader, pianist Yoram Ish-Hurwitz, maakt al vijftien jaar furore met Oranjewoud, het festival in de gelijknamige Friese gemeente dat jaarlijks in mei muziek in de buitenlucht biedt en veel nieuwe concepten en presentatievormen loslaat op de bezoekers. ‘Mijn vader denkt altijd na over hoe hij klassieke muziek springlevend kan houden vanuit het geloof dat die muziek voor heel veel mensen waardevol is. Ik maak dat al van kleins af aan mee en we spreken er veel met elkaar over. Mijn vader is echt een inspiratie.’

Ook voor Primo is de klassieke muziek waardevol, al zegt hij dat die waarde ‘heel persoonlijk’ kan zijn. ‘Soms is het gewoon het moment. Samen met andere (amateur) musici op het podium staan heeft een andere waarde

INFO

De Strijkkwartet Biënnale vindt van 24 tot en met 31 januari plaats in het Muziekgebouw aan 't IJ en het Bimhuis.

Een flat met duizend ramen is op 27, 29 en 31 januari te horen en te zien in het BIMHUIS.

Aanvang 11.30 uur

dan met elkaar in het Concertgebouw luisteren naar het genie van Brahms. Componisten en musici zijn verhalenvertellers. We vertellen abstracte verhalen om mensen mee te voeren. Het klinkt misschien cliché, maar ik voel nog steeds dat het heel effectief is en diepe ontroering kan brengen.’ En dat is precies wat hem na wat omwegen bij het componeren bracht. ‘Ik heb vanaf mijn elfde jaar altijd wel stukjes geschreven. Dat was nooit heel serieus. Pas door de Jonge componistenwedstrijd van het Nederlands Blazers Ensemble werd het serieuzer. De waarde van dit ensemble voor de nieuwe muziek mag nooit worden onderschat. Vele componisten die vandaag de dag veel gespeeld worden zijn daar begonnen, hadden daar hun eerste ervaring met stukken gespeeld door professionele musici. Al was het voor mij in eerste instantie niet genoeg om voor een studie compositie te kiezen. Ik ben begonnen met wiskunde en overgestapt op de trompet. Maar ik worstelde met mijn embouchure. In mijn tweede jaar aan het conservatorium deed ik de vooropleiding compositie erbij. Gewoon omdat ik nieuwsgierig was en wilde weten hoe het echt moet; ik deed immers maar wat voor mijn gevoel. Daar ontdekte ik dat eigenlijk iedereen maar wat doet. Componeren is zoveel mogelijk in je opnemen, doen en van de praktijk leren. En dat vervolgens delen. Dat gaf mij toen zoveel meer energie dan de trompet en het is bovendien veel vrijer; ik kan alle kanten op en sta echt aan het begin van een proces. Dat maakt *Een flat met duizend ramen* ook zo vervullend.’

Eerste concert: 27 januari in BIMhuis Amsterdam.

Info & tickets: www.qba.nl